

voorwoord

Aanleiding

Op 22 april 1986 stuurde de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen een brief aan de Tweede Kamer waarin zij een aantal wijzigingen voorstelde met betrekking tot de examenprocedure in het voortgezet onderwijs. De aangekondigde maatregelen zouden zoveel mogelijk in het schooljaar 1987/1988 geëffectueerd moeten worden. Ter voorbereiding van die beleidsvoorstellen was een tweedaagse conferentie gehouden voor deskundigen uit het onderwijsveld en inspectieleden. Doel van deze bijeenkomst was:

- het stellen van een diagnose in hoeverre het examenstelsel in het lbo, mavo, havo en vwo aan revisie toe is in verband met urgente knelpunten;
- het aangeven van oplossingen voor de gesignaleerde knelpunten;
- het bezien van de consequenties van die oplossingen.

Uit de brief van mevrouw Ginjaar aan de Tweede Kamer blijkt dat zij rekening heeft gehouden met de opmerkingen die tijdens de examenconferentie zijn gemaakt. Inmiddels hebben de scholen circulaire binnen waarin de wijzigingen, die dit schooljaar ingaan, zijn beschreven. Wij gaan hieronder niet in op alle veranderingen die worden doorgevoerd. We beperken ons tot hoofdstuk drie uit de brief aan de Tweede Kamer waarin de staatssecretaris het schoolonderzoek aan de

orde stelt. Dit hoofdstuk vormde voor ons de aanleiding tot de uitgave van dit themanummer.

Kwaliteit schoolonderzoek

De staatssecretaris is niet van plan nadere regels te formuleren ten aanzien van het schoolonderzoek. De school moet dit deel van het examen vrij kunnen vorm geven en organiseren, zodat het 'eigene' van de school zichtbaar blijft. Zij pleit echter wel voor een gerichte aanpak die leidt tot verbetering van de kwaliteit van het schoolonderzoek. Door middel van activiteiten van verzorgingsinstellingen en inspecteurs zal informatie- en kennisoverdracht aan de scholen tot stand komen. Ze noemt uitwisseling van *organisatorische opzetten* tussen scholen onderling. Aan de inspectie wordt daarbij een rol toebedacht als doorgever van informatie. In aanvulling op deze stimulerende activiteiten wordt het controlebeleid van de inspectie toegespitst op de inhoud, het niveau en de normering van de schoolonderzoeken. We komen daar hieronder op terug. *Examenprogramma's* moeten meer dan voorheen aangeven wat de stof bij bepaalde vakken inhoudt. Er moet duidelijk omschreven worden wat het beoogde en te realiseren niveau van de leerling moet zijn, wat deze moet kennen en kunnen. Docenten zouden voorbeelden van *toetsen en normeringen* moeten krijgen. Hierover wordt overleg gevoerd met het CITO en andere verzorgingsinstellingen. Ten slotte wil de staatssecretaris specifiek aandacht besteden aan deze zaken door middel van *scholing en nascholing* van docenten.

Moer

De *Moer*-redactie is blij met het voornemen dat de scholen hun vrijheid blijven behouden met betrekking tot de inrichting van het schoolonderzoek. Daarnaast wil zij graag een bijdrage leveren aan de verbetering van de kwaliteit door publikatie van opzetten en inhouden van schoolonderzoeken Nederlands. Het grootste gedeelte van dit themanummer bestaat uit artikelen waarin praktijkvoorbeelden worden beschreven.

Dorée de Kruijk heeft, na raadpleging van vakdidactici van lerarenopleidingen die de praktijk

kennen uit hun stagebezoeken, een dertigtal secties Nederlands gevraagd het schoolonderzoekonderdeel waarover ze het meest tevreden zijn, te beschrijven. In 'De praktijk geprikt' staat beschreven wat deze prikactie opleverde. 'Vogels vliegen toch', 'Zelfbediening in Zierikzee' en 'Schoolbeoordelingen in de opleiding AG' geven inkijk in de gang van zaken op scholen in Dordrecht, Zierikzee en Den Bosch. Gert Rijlaarsdam en Henk Esseboom beschrijven hoe zij poëzie in het schoolonderzoek vwo hebben opgenomen. Jan van Seters laat zien hoe discussievaardigheid met behulp van leerlingen-jury's op zijn school verloopt en Ton Verhoeven geeft een overzicht van de inrichting van de schoolbeoordelingen aan de MDGO-opleiding waar hij werkzaam is. 'Goed — beter — best' is het vijfde praktische artikel. Jos Schilleman doet daarin voorstellen om het schoolonderzoek literatuur te verbeteren. De praktijkartikelen worden voorafgegaan door een verslag van een onderzoek dat is uitgevoerd onder leiding van Antoine Braet aan de Rijksuniversiteit van Leiden. In de conclusies geven de auteurs, Lenneke Schouw en Ellie van der Geest, een aantal tendensen aan in de ontwikkeling van het schoolonderzoek sinds de invoering ervan begin jaren zeventig. Na de praktijkartikelen volgt een bijdrage van Dorée de Kruijk waarin ze rapporteert over de nascholing rondom toetsing in het kader van het SIO-project. Het themanummer besluit met tips om verder te lezen. Liesbeth Jongebloed en Carole Timmers geven een overzicht van de toepasselijke artikelen die eerder zijn verschenen in *Levende Talen* en *Moer*. Een poging van de kernredactie om de situatie in de ons omringende landen te beschrijven is gestrand. De bestaande regeling rondom toetsing en afsluiting op vergelijkbare schooltypes in Duitsland en Engeland is erg divers. Wat de gang van zaken in België betreft, verwijzen we graag naar het themanummer 'Evaluatie' dat in november 1987 werd uitgebracht door de redactie van *Vonk*.

Controlebeleid inspectie

In het vorenstaande gaven we al aan dat de staatssecretaris de inspectie nadrukkelijk heeft opgedragen om inhoud, niveau en normering van de schoolonderzoeken te controleren. Twee leden van de kernredactie, Ans Buys en

Ton Verhoeven, spraken met hoofdinspecteur Reuten over de invulling van deze opdracht. In 1986 werd een commissie van inspectieleden gevormd die als opdracht had te komen tot de opzet van een proefonderzoek schoolonderzoeken (POSO). Centrale vragen waren: Wat constateer je? Wat kun je beoordelen? Op basis van welke criteria?

Op 27 scholen werden gesprekken gevoerd tussen leden van een vaksectie en vakinspecteurs die meewerkten aan het POSO. Tijdens die gesprekken kwam aan de orde hoe de schoolonderzoeken waren opgezet en ingevuld, hoe de opgaven en de normering tot stand kwamen, hoe gecorrigeerd werd en welke herkansingsmogelijkheden ingebouwd waren. De inspecteurs bekeken ook schriftelijk werk. Op vier scholen werd overleg gevoerd met de sectie Nederlands. Het betrof een Its, een mavo/lbo, een havo/vwo en een dag-avondschoon voor mavo/havo/vwo. Het spreekt vanzelf dat uit dit beperkt aantal gesprekken geen algemene conclusies te trekken zijn. Dit schooljaar wordt het proefonderzoek voortgezet op een groter aantal scholen (60) en worden méér vakken onder de loep genomen. Het afgelopen jaar beperkte het onderzoek zich tot de vakken Nederlands, Frans, biologie, aardrijkskunde, natuurkunde, wiskunde, handelskennis II, elektrotechniek en gezondheidskunde. In 1987/1988 worden ook Duits, Engels, geschiedenis, economie, scheikunde, Latijn en Grieks bij het onderzoek betrokken. Hoofdinspecteur Reuten benadrukt het proefkarakter van de POSO-activiteiten. Zijn ervaring is dat zowel docenten als inspectieleden de gesprekken positief ervoeren. Hij zegt dat het beperkte onderzoek punten van kritiek opleverde maar ook waardering, bijvoorbeeld voor de inzet en de 'mooie' opgaven die door enkele vaksecties waren ontwikkeld. Uit de eerste gesprekken valt ook het grote verschil in aantal toetsen op: sommige schoolonderzoeken bestaan uit twee deeltoetsen, andere wel uit twintig. Ook de procedures rondom mondelinge zittingen zijn erg divers en dat geldt tevens voor de wijze waarop de criteria voor de beoordeling van met name het mondelinge gedeelte zijn geformuleerd. Bij de inspectie is meer inzicht ontstaan over de achtergrond van de discrepantie tussen het schoolonderzoekcijfer en het cijfer van het landelijk afgenomen eindexamen voor enkele vakken op sommige scholen. Een speciale opmerking uit

het volwassenenonderwijs betreft de keuze van de teksten. De wens van de onderwijsge-
venden uit deze hoek is een betere afstem-
ming van de onderwerpen op de leeftijd van
het publiek. Gezien de beperktheid van het on-
derzoek is uitsluitend binnen de inspectie ge-
rapporteerd over de resultaten van het eerste
proefonderzoek. Ook de staatssecretaris zegt
in haar brief dat bij de rapportage van de
steekproefsgewijze controle door inspectiele-
den de anonimiteit van de scholen gewaar-
borgd dient te zijn. Adequate informatie ter
verbetering van de kwaliteit van de schoolon-
derzoeken zal in de toekomst door de inspec-
tie worden gesystematiseerd en gepubliceerd,

onder meer om scholen te stimuleren het 'ei-
gene' met behulp van goede voorbeelden van
collega's te optimaliseren.

De bedoeling van de kernredactie van dit the-
manummer sluit hierbij aan: publikatie van
praktijkervaringen om een kritische reflectie op
het schoolonderzoek van de eigen sectie in
gang te zetten. Wij hopen dat er secties zijn
die vervolgens op de inhoud van dit thema-
nummer reageren of andere (betere) voorbeel-
den van schoolonderzoeken doorgeven aan
collega's door middel van publikatie in een vol-
gend *Moer*-nummer.

*Ans Buys
Ellie van der Geest
Dorée de Kruijk
Lenneke Schouw
Jan van Seters
Heleen van der Straaten
Ton Verhoeven
(kernredactie)*